

เรื่องของ “ปูทะเล” กินไม่ได้ทุกชนิด อาจมีพิษร้ายแรงถึงตายได้

นาวาตรีหญิง นงนุช จิตราวัชร

อาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก

“ปู” เป็นอาหารทะเลจานโปรดของใครหลาย ๆ คน สามารถนำมาประกอบอาหารได้หลากหลายเมนู เช่น ปูผัดผงกระหรี่ ปูทะเลเผากับน้ำจิ้มซีฟู้ดแซ่บๆ หรือจะเป็นเมนูสุดฮิตตอนนี้ อย่าง ปูไข่ทอง แต่เชื่อว่าปูทุกชนิดจะรับประทานได้ บางชนิดมีพิษร้าย หากผลรับประทานเข้าไปอาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต

ปูเป็นสัตว์ที่วิวัฒนาการจากกุ้ง โดยมีส่วนท้องลดขนาดลง และพับอยู่ใต้อก ปูมีขาเดิน 5 คู่ คู่แรกเปลี่ยนแปลงไปเป็นก้ามใช้หนีบจับเหยื่อและป้องกันตัว ปูส่วนใหญ่มีก้ามแข็งแรง ใช้หนีบศัตรูให้ได้รับบาดเจ็บได้ โดยเฉพาะปูทะเล ปูม้า และปูไข่ขนาดใหญ่ การจับปูเหล่านี้จึงต้องระมัดระวังโดยเฉพาะปูที่ยังมีชีวิตและถูกแก้มัดออกแล้ว ปูมีเปลือกแข็ง ก้ามแข็งแรงมาก เมื่อหนีบแล้วไม่ยอมปล่อยง่ายๆ เมื่อเราถูกหนีบหรือสัมผัสกับตัวปู มีการศึกษาพบว่า แบคทีเรียที่อาศัยอยู่ในตัวปูนั้นเป็นผู้สร้างสารพิษ เป็นพิษแบบเดียวกับที่พบในปลาปักเป้า (Tetrodotoxin) อย่างไรก็ตาม อันตรายจากปูหนีบนั้นยังไม่ร้ายแรงเท่ากับการบริโภคปูมีพิษ เช่นเดียวกับแมงดาไฟ ซึ่งอาจทำให้เสียชีวิตได้ ตัวอย่างปูมีพิษได้แก่ ปูใบแดง (*Artergatis intergerimus*) และปูใบลาย (*Lophozozymus pictor*) เป็นต้น

ปูสวยๆ ตัวนี้มีชื่อว่า Mosaic reef crab หรือชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Lophozozymus pictor* อยู่ในวงศ์ Xanthidae (พวกปูใบ้) โดยมักพบตามแนวปะการัง ใกล้ชายฝั่ง ขนาดตัวประมาณ 8-10 เซนติเมตร มักมีสีแดงถึงส้ม พร้อมลวดลายจุดสีขาวคล้ายกระเบื้องโมเสกบนกระดอง มีก้ามสันที่มีปลายสีดำ ปัจจุบันถือว่าเป็นปูชนิดที่หาได้ค่อนข้างยาก

ภาพปูใบ้

ท ล น จ ม า :

https://en.wikipedia.org/wiki/Lophozozymus_pictor#/media/File:Lophozozymus_Pictor.jpg

ภาพถ่าย: ปูใบลายกระเบื้อง ขวา: ปูใบหลังเต่า

ที่มา: https://1drv.ms/u/s!AjC8C91MzBcy_SZpE3orG7gzwDPC?e=r5Gbjp

ปูใบชนิดที่มีพิษนั้น มีทั้งพิษที่เกิดจากสารกลุ่มนิวโรทอกซิน ที่ทำลายประสาท เช่น สารซาซิทอกซิน (saxitoxin) สารพิษพวกนี้ ส่วนใหญ่จะทนความร้อนสูง ดังนั้น ประกอบอาหารด้วยการนึ่ง อบ หรือปิ้งย่าง ก็ไม่สามารถทำลายพิษลงได้ ซึ่งปูใบได้กินแพลงก์ตอนพิษกลุ่มไดโนแฟลกเจลเลตเข้าไป และสะสมพิษเหล่านี้ไว้ในตัว รวมทั้งมีพิษกลุ่มเตโตรโดทอกซิน ชนิดเดียวกับที่พบในปลาปักเป้า โดยอาจจะสร้างจากแบคทีเรียที่อาศัยอยู่ในลำไส้ของปูใบ สารพิษพวกนี้ ส่วนใหญ่จะทนความร้อนสูง ดังนั้น ถึงนำไปประกอบอาหารด้วยการนึ่ง อบ หรือปิ้งย่าง ก็ไม่สามารถทำลายพิษลงได้ ถ้าได้รับเข้าไป อาจเกิดอาการบวมที่ริมฝีปาก ลิ้น ลำคอ และใบหน้า ถ่ายท้อง ปวดท้อง และช็อค รวมถึงเป็นอัมพาต และอาจถึงขั้นเสียชีวิตได้

ปูมีพิษแบ่งเป็น

1. กลุ่มมีพิษสูงอยู่ตลอดเวลา เป็นพิษในกลุ่มที่มีผลต่อระบบประสาท ไม่สลายตัวแม้ผ่านความร้อนจากการปรุงอาหาร เช่น
 - ปูใบลายตาข่าย เป็นชนิดที่จัดอยู่ในกลุ่มมีพิษสูงอยู่ตลอดเวลา เป็นพิษในกลุ่มที่มีผลต่อระบบประสาท ไม่สลายตัวแม้ผ่านความร้อนจากการปรุงอาหาร และมีพิษทุกส่วนในตัวปู และจากการศึกษาในห้องปฏิบัติการพบว่าพิษจากเนื้อปูเพียง 1 กรัมก็สามารถฆ่าหนูได้ถึง 42,000 ตัว มีโอกาสพบเจอโดยติดมากับเครื่องมือของเรือประมงพื้นบ้าน
 - ปูใบลายแผนที่ มีพิษทุกส่วนในปู มักอยู่ตามแนวปะการัง
 - ปูมะระ เป็นปูมีพิษชนิดหนึ่งอยู่ในกลุ่มปูใบซึ่งถูกจัดเป็นปูมีพิษสูงอยู่ตลอดเวลา ปูประเภทนี้มีผลต่อระบบประสาท พิษไม่สลายตัวแม้ผ่านความร้อนจากการปรุงอาหารแล้ว และมีพิษในทุกส่วนของร่างกาย
2. กลุ่มที่มีพิษปานกลาง หากนำไปบริโภคจะทำให้เกิดอาการป่วยแต่ไม่ถึงขั้นเสียชีวิต เช่น
 - ปูใบตาแดง ในประเทศไทยสามารถพบได้บ่อยบนหาดหินชายฝั่งตามเกาะต่าง ๆ
 - ปูใบหลังเต่าแดง เป็นปูชนิดหนึ่งในวงศ์ Xanthidae มักพบแหล่งอาศัยอยู่ตามแนวปะการังชนิดนี้จัดอยู่ในกลุ่มพิษไม่รุนแรง ซึ่งผู้ที่รับประทานปูชนิดนี้เข้าไปจะเกิดอาการแพ้คลื่นไส้อาเจียน ท้องเสียแต่ไม่รุนแรงถึงกับเสียชีวิต และพิษของปูชนิดนี้ยังผันแปรซึ่งขึ้นอยู่กับอาหารที่ปูกิน

อาการเมื่อบริโภคปุ๋ยพืช

พิษอันเกิดจากปุ๋ยที่นำมาบริโภค บางครั้งอาจเกิดจากปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยทะเลก็ได้ เช่น ปุ๋ยหมักที่ไม่สด หรือปุ๋ยที่มีดินตะกอนจากพื้นทะเลติดอยู่ตามลำตัว โดยเฉพาะบริเวณเหงือกปลา เมื่อนำมาปรุงอาหาร แบคทีเรียจากปุ๋ยที่ไม่สดและดินตะกอนหากบริโภคเข้าไปจะทำให้เกิดเป็นผื่นคัน หรือ บวมที่ใบหน้าและลำคอได้

หากบริโภคปุ๋ยพืช ในไม่กี่ชั่วโมงจะเกิดอาการบวมที่ริมฝีปาก ลิ้น ปาก ลำคอและใบหน้า ถ่ายท้อง ปวดท้อง และซ้อคได้

วิธีสังเกตอาการแพ้หรือเมื่อบริโภคปุ๋ยพืช

อาการแพ้ทั่วไป

1. มีผื่นคันหรือลมพิษขึ้นตามผิวหนัง
2. คันหรือชาบริเวณปาก และลำคอ
3. วิงเวียนศีรษะ คัดจมูก
4. มีอาการบวมตามร่างกาย ใบหน้า ดวงตา ริมฝีปาก ดวงตา ลำคอ
5. ปวดท้อง ท้องเสีย คลื่นไส้ อาเจียน

อาการแพ้รุนแรง

1. ทางเดินหายใจอุดตัน หายใจลำบาก
2. ชีพจรเต้นเร็ว
3. ความดันโลหิตต่ำ
4. ซ้อค หมดสติ

การปฐมพยาบาลเบื้องต้น หากมีอาการหายใจลำบาก

1. ทำให้ผู้ป่วยหายใจคล่องที่สุด โดยจับผู้ป่วยนอนตะแคง หนุนหมอนสูง และรีบเรียกรถพยาบาลโดยด่วน โดยโทร. แจ้ง 1669
2. ไม่ควรให้ผู้ป่วยดื่มน้ำ นม โซดา หรือยาใด ๆ เพราะอาจสำลักและอาจเกิดอันตรายได้
3. อย่ากระตุ้นให้ผู้ป่วยอาเจียน เพราะอาจเกิดการสำลักและทำให้เกิดการอุดตันในหลอดลมของผู้ป่วยมากขึ้น
4. หากผู้ป่วยหยุดหายใจ ให้ทำการผายปอด CPR จนกว่าจะนำตัวผู้ป่วยถึงโรงพยาบาล

การป้องกันและรักษา

การป้องกันอันตรายจากปุ๋ยคือการหลีกเลี่ยงบริโภคปุ๋ยชนิดที่ไม่คุ้นเคย แต่หากบริโภคปุ๋ยที่มีพิษเข้าไป ควรรีบนำส่งโรงพยาบาลโดยเร็ว และควรนำตัวอย่างปุ๋ยที่มีพิษนั้นไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

พันธุ์ทิพย์ วิเศษพงษ์พันธุ์, ธรณ์ อารังนาวาสวัสดิ์, อัญชลี จันทรงค์ และวีระพงษ์ ศรีโณมงาม. (2556).

ชีวประวัติเบื้องต้นและความเป็นพิษของปูใบ้หลังเต่าแดง (*Atergatis integerrimus*) บริเวณชายฝั่ง หมู่เกาะมัน จังหวัดระยอง. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 51: สาขา สัตวแพทยศาสตร์, สาขาประมง.

ภาพปูใบ้ลายกระเบื้องและปูใบ้หลังเต่า สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2566. จาก https://1drv.ms/u/s!AjC8C91MzBcy_SZpE3orG7gzwDPC?e=r5Gbjpp

ภาพปูใบ้. สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2566. จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Lophozozymus_pictor#/media/File:Lophozozymus_Pictor.jpg

ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2566. จาก <https://www.kohkham.com/index.php/tourist-guide/knowledge/knowledge-of-sea/44-marine-envenomation.html>

ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2566. จาก https://1drv.ms/u/s!AjC8C91MzBcy_

SZpE3orG7gzwDPC?e=r5Gbjp

ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง. สืบค้นเมื่อ 16 ตุลาคม 2566. จาก https://www.si.mahidol.ac.th/Th/division/nursing/NDivision/N_OBS/admin/nowledges_files/25_65_1.pdf